

1000 lět žohnowanja

Ja tebje požohnuju,
a ty budžeš požohnowanje.

(1. Mójzasa 12,2)

Před štyrjomi lětami spominachmy na tysacletny Budyšin. Lětsa swjeći Hodźij swój wulki jubilej. Před tysac lětami je so Hodźij přeni króc w Thietmarowej chronice naspomnił. Swjeći so jubilej, kiž je so lěta dołho přihotował. Před ludźimi tysac lět něšto płaći. Pola Boha je to trochu hinak. Wón přewidzi statysacy a miliony lět. Za njeho, kiž je čas samón stworił, njemóža tysac lět wulki měznik być. W Swjatym pismje steji, zo „jedin dzeń před Knjezom je jako tysac lět a tysac lět jako jedin dzeń“ (2. list Pětra 3,8). Běchu Hodźijske lěta tysac dobrych lět abo tysac hubjenych? Tysac lět žohnowanja abo tysac lět bědy? Wotmołwa na tajke prašenje je za nas Serbow jasna.

Hodźijske tysacletne stawizny su lěta žohnowanja a hnady. Lědma hdy je z jedneje wosady telko dobreho wušło kaž z Hodźijskeje. Před tysac lětami běše wjes jeničke cyrkwinske sydło w cyłej wokolinje. Mišnjanscy biskopja su Hodźij wužiwali jako bazowu staciju, zo bychu mjez Milčanami zadomili křescansku wěru. Do wosady słušeše tehdy hoberski teritorij, wšako sahaše wot Huski hač do Rakec. Křescanska wěra so tehodla najprjedy jónu čezko do domow dósta. Zo by so to polěpšiło, založichu so z Hodźija sem wjacore filialne cyrkwe, kotřež so počasu na samostatne wosady wuwiwachu. Chróscicy, Huska, Njeswačidło, Rakecy, Njebjelčicy, Ralbiccy, Wotrow a Bačoń su direktne abo indirektne wotnožki Hodźijskeje pracyrkwe. Cyła kónčiny na zapad wot Budyšina je ewangelij dóstała z cyrkwe Pětra a Padźiju. Bjezdweła je žohnował, a z Hošća žohnowanje za Łužicu.

Spominajmy dale na wuznamnych Serbow, kiž su z wosady wušli abo w njej skutkowali. Přeni, kotrehož dyrbymy

naspomnić, je Wjačław Warichius (Worjoch), wudawar přenjeje hornjoserbskeje knihi. Sčěhuje dołhi rjad swěrných serbskich prócowarjow, kiž su pisali a skutkowali za rozšěrjenje křescanstwa a za zdźerženje Serbstwa: Michał Frencel, Jurij Dumiš, Jan Gelanski, Pětr Mlónk, Jaroměr Hendrich Imiš, Mila Imišowa, Jan Křižan ... Wšitcy su žohnowanje, posylnjenje a skrućenje w Hodźijskim Božim domje nazhonili, a woni su – kóždy na swoje wašnje – byli žohnowanje za naš lud.

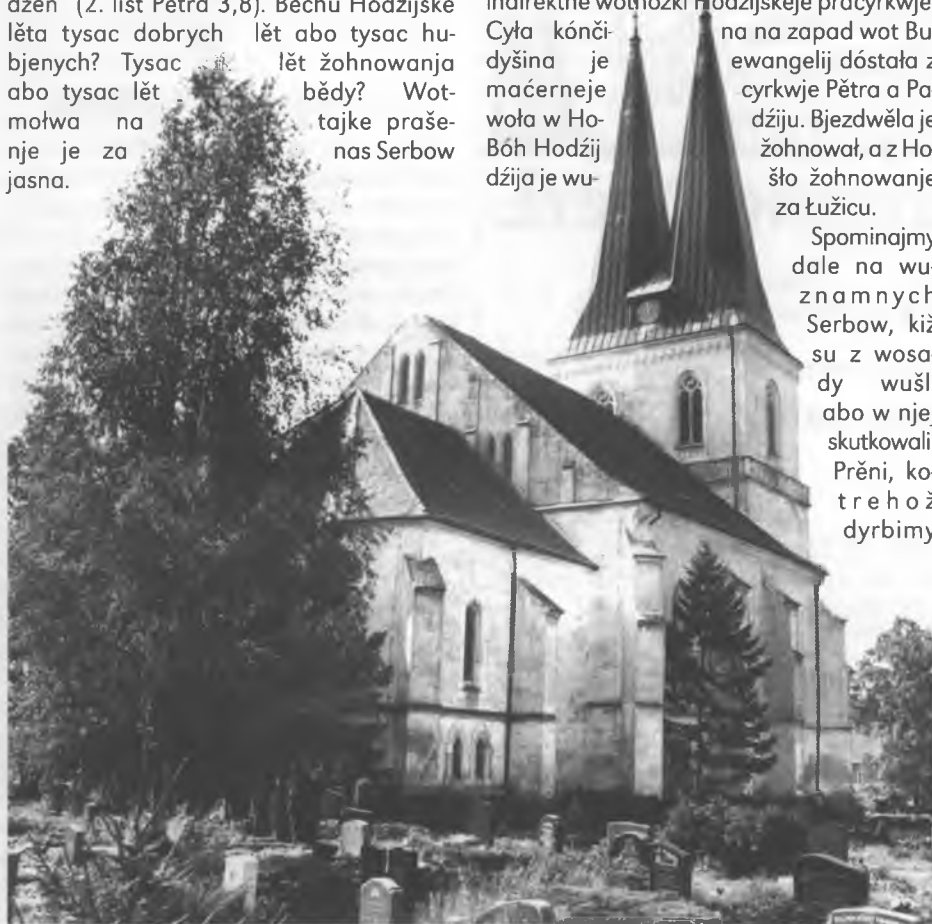
Bóh dawa žohnowanje a wón chce, zo bychmy žohnowanje dale dali. Z džakownosću spominamy lětsa na to, štož je z Hodźija wuchadźało. Kak pońdu stawizny dale? My to njewěmy, přetož njejsmy knjezojo nad časom. Nichtó njemóže wědźeć, što přińdže. Ale wjele na to pokazuje, zo je so w poslednich lětdžesatkach hoberska změna stała. Serbstwo je w Hodźijskej kónčinje w dalokej měrje spadnyło. Jednotliwe swójby dźerža so hišće herbstwa a řeče swojich wótcow, tola wulka wjetšina hižo njeznaje bohatość serbskeje řeče a kultury. Zdodom je so pominyła starodawna pobožnosť a přiwisnosť k cyrkwi. Farar Imiš je Boži dom kónc 19. lěstotka wutwarił za 1500 kemšerjow. Džensa dosaha tři sta městnow. Sekularizacija je tež Hodźijsku kónčinu docpěta. Kak pońdže dale? Luther je jónu prajił, zo je Bože słowo kaž deščik, kiž na kraj pada. Mrócel móže spěšnje dale čahnyć. Bóh zwarnuj nas před tym, zo by pola nas přestało žohnowanje skutkować.

Hdyž widźimy wotdaloka abo zbliska dwuwěžatu Hodźijsku cyrkej, tak spominajmy na bohate žohnowanje, kiž je so přez tysac lět z Hodźija do našeje Łužicy wuliwało. Bóh čaka tež džensa na to, zo so wotewrimy jeho žohnowanju a zo jeho žohnowanje dale dawamy. Prošmy Knjeza nad časom a rumom, zo so jeho žohnowanje njeby z našeje kónčiny a wot našeho luda wzało.

Jan Malink

Hodźijski Boži dom, z kotrehož je přez lěstotki prudžiło wjele žohnowanja do Serbow

Foto: J. Maćij

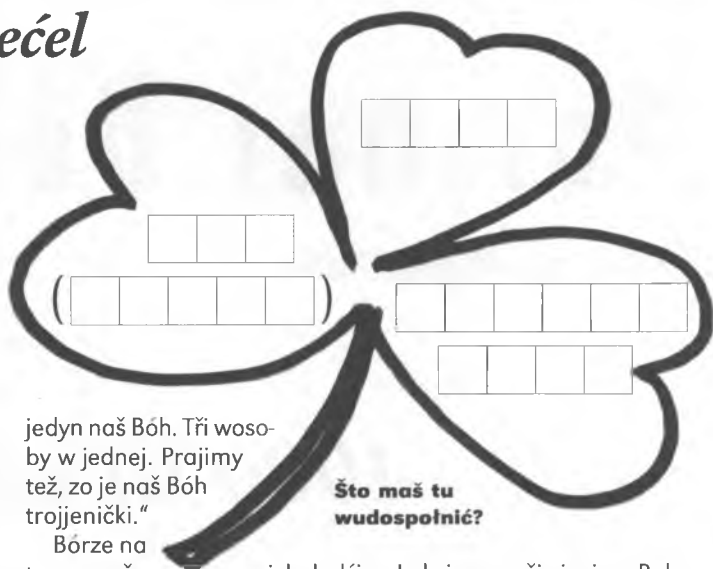
Patrick a džećel

Znaješ snano hólca, kiž rěka Patrick? A ma wón něšto z džećelom činić? Je džećel snano jeho najlubša rostlina? Ja jedneho Patricka znaju. A jemu je džećel z wěsteje přičiny jara wažny.

Tutón Patrick bě žiwy w 5. lětstotku. Jako hólc wotwjedžechu jeho na kupu Irsku. Tam dyrbyeše jako njewólnik na pastwje džělač. Po něšto lětach móžeše čeknyć. Wón sta so pozdžišo z mnichom a samo z biskopom.

Jeho najwjetše přece bě, zo bychu tež Irojo wo Bohu biblije slyšeli a jeho zeznali. W Irskej mjenujcy tehdy hišće žanych křesćanow njebě. Tuž wróci so biskop Patrick na kupu Irsku a powědaše ludžom tam přeni raz wo našim Bohu. To běše za Irow něšto cyle nowe. Wězo su so Patricka wjele prašeli, na příklad tak: „Sy nam powědał wo Bohu, stworićel zemje, a wo jeho synje Jezusu a wo swjatym Duchu. To su potajkim tři bohoyo – ty pak rěčiš přeco jenož wo jednym. Kak mamy to zrozumić?“

Na tajke prašenje wotmołwi Patrick přeco z pomocu džećela: „Hladajće tu na džećelowe łopjeno! Widźiće tři małe łopješka, a tola je to dohromady jenož jedne džećelowe łopjeno. To je wobraz za Boha. Jedne małe łopješko steji za Boha Wótca, druge za jeho syna Jezusa Chrystusa a třeće za swjateho Ducha. Ale je to jenož

jedyn naš Bóh. Tři woso-
by w jednej. Prajimy
tež, zo je naš Bóh
trojjenički.“

Bórže na
to započa
wjele ludži w Irskej nowe žiwjenje z Bohom.
Hač do džensnišeho su biskopej Patrickej za to džakowni. Wón je w
Irskej jara znaty a woblubowany – a jeho džećelowe łopješko tež.

Snano myslíš na to, hdyž swjećimy 11. junija swjedžen swjateje
Trojicy. A hdyž zetkaš přichodny króc hólca z mjenom Patrick,
móžeš jemu wo sławnym irskim Patricku a džećelu powědać.

Beata Richterowa

SERBSKÍ · CYRKWINSKÍ · DŽEŃ

60. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń

1. a 2. julija 2006 w tysacletnym Hodžiju
„Su twoje słowo zachowali“ (Jan 17,6)

Sobotu, 1. julija

14.00 hodž. zahajenje w cyrkwi

14.30 hodž. zeńdženje we wosadnym domje při farje z přednoškom biskopa
Jochena Bohla, Drježdžany: „Korjenje a rozmach“, zdobom program za
džěci z klankarjom Měrcinom Krawcom z Budyšina

Njedzelu, 2. julija

10.00 hodž. swjedzenske kemše z Božim wotkazanjom, předuje sup. Malink,
zdebom kemše za džěci

12.00 hodž. wobjed w hosćencu „K jelenjej“

13.00 hodž. připołdniša přestawka z ludowymi spěwami a wšelakimi přinoškami

14.30 hodž. poswjećenje pomnika za fararja Wjaćawu Warichiusa při cyrkwi

15.00 hodž. kónčna zhromadźizna w cyrkwi z přednoškom fararja dr. Jensa
Buliša: „Wjaćaw Warichius a jeho čas“

16.00 hodž. zakónčenje cyrkwinskeho dnja

Serbski bus 2006

Lětuši Serbski bus pojedže **njedzelu, 11. junija 2006**, do Drježdžan. Tam swje-
ćimy serbske kemše, wobhladamy sebi
lětanišćo z modlernju, znova natwarjenu
cyrkej Našeje knjenje a židowsku synago-
gu. **Wotjezd je rano we 8.00 hodž. w Bu-
dyšinje** wot awtowego domu Flack na
Bebelowej. Přizjewjenja su hišće móžne
pola Měrcina Wirtha w Budyšinje (tel. po
16.00 hodž. 0 35 91 / 60 53 71).

Wopomjatna swjatočnosť

Jedyn z najwuznamnišich serbskich fara-
rjow běše Michał Frencel. Wón přeloži No-
wy zakon do hornjoserbskeje rěče, štož bě-
še wuznamny měznik w stawiznach serb-
skeho pismowstwa. Tež za swoju Budeste-
čansku wosadu je wjele dobreho wuskut-
kował. Před 300 lětami, dnja 29. junija
1706, zemrě wón w Budestecach. Jeho na-
rowny pomnik je so před někotrymi lěta-
mi wobnowił a w předrumnosći Budeste-
čanskeje cyrkweje postajil.

Štwórtek, 29. junija 2006, w 19.30 hodž.
chcemy w Budestečanskim Božim domje
na Michała Frencela spominać. Serbski
superintendent přednošuje wo jeho žiwje-
nju a skutkowanju. Zarjadowanje budže
přewažnje w němskej rěči.

Nabožny tydzeń za džěci

Serbske džěci su přeprašene na nabožny
tydzeń, kiž wotměje so na spočatku lětnich
prózdnnin **wot 24. do 28. julija** w domje
starolutherskeje wosady we Wukrančicach.
Wobdželenje plaći 45 eurow za přenje
džěco a 30 eurow za dalše džěci. Přizjewić
móžeće so pola superintendenta Jana Ma-
linka w Budyšinje (tel. 0 35 91 / 4 22 01).

Hodźij je swjećił tysacłětny jubilej

Swjedźenski tydźeń Hodźijskeho jubileja zahaji so z kemšemi w starodawnym Božim domje, kotraž swjećachu hromadže ze stami kemšerjow předarka Johanna Sonntag z Budyšina, sakski krajny biskop Jochen Bohl, farar dr. Michael Ulrich ze Smochćic, Bačoński farar Gerat Warnar, něhdyši sakski biskop Volker Kress, Serbski superintendent Jan Malink (w přednim rynku wotprawa), Hodźljski farar dr. Rüdiger Laue a Budyski superintendent Reinhard Pappai. Předowanje měješe biskop Bohl. Serbski podźěl kemšow so bohužel wobmjezowaše na čitani, přednesenej wot sup. Malinka a fararja Warnarja.

Na Serbskim dnu wotkry Hodźijski wjesnjanosta Peter Beer při domje na nawsy wopomnjensku tafłu za Jurja Pilka.

Pachoł z Hodźijskeje Młodeje wosady předstaji w swjedźenskim čahu najznačičeho wosadneho fararja Jaroměra Hendricha Imiša.

Fota: M. Bulank

Serbski džen

We wobtuku wjesneho swjedženja składnostnje 1000lětneho jubileja Hodźija bě so štwórtk, dnja 18. meje, na Serbski džen přeprosyo. Na njón witaše předsyda Hodźijskeje Domowinskeje skupiny, knjz Měrćin Škoda.

Serbski džen započo so popołdnu na nawsy z wotkryćom tafle za dr. Jurja Pilka při jeho pozdatnym ródny domje. Dr. Pilk narodzi so 22. meje 1858 w Hodźiju. Knjz Detlef Kobjela hódnoćeše Pilka jako najwuznamnišeho syna Hodźija. We wosadnym domje při farje přednošowaše potom direktor Serbskeho instituta, knjz prof. dr. Dietrich Šořta, wo žiwjenju a skutkowanju dr. Pilka. Jurij Pilk bě wobdarjeny a jara mnohostronsce zajimowany a kubtany muž: wukubtany wučer, promowowany historikar, ludowědnik, komponist, organizator chórowych koncertow.

Nawječor zetkach so hosćo k serbskej wječornej modlitwje w Hodźijskej cyrkwi. Serbski superintendent Jan Malink pokaza w swojim předowanju na bohate žohnowanje, kiž bě wušło w běhu 1000 lět z Hodźija do cyleje Hornjeje Łužicy, nošene wot Serbow Hodźijskeje wosady. Carolin Šramic, serbska gymnazistka z Hodźija, čitaše ewangelij. Wječornej modlitwje přizamkny so spěwny koncert w cyrkwi, wuhotowany wot třoch chórow: chóra Budyšin pod nawodom Michała Jancy, Hodźijskeho muskeho chóra a chóra Delany, wobaj pod nawodnistwom Wolfganga Fristera.

Měrćin Wirth

Jako serbski braška wodžeše Jurij Kielmorgen z Njezdašec wopytowarjow přez derje zestajenu jubilejnu wustajeńcu.

Šulerjo 9. lětnika Serbskeho gymnazija pokazachu w swjedźenskim čahu serbski kwas, kaž so wón něhdy tež w Hodźijskej wosadže swjećeše.

Stawnaj Serbaj Hodźijskeje wosady

Tysacletny Hodźij móže so mjez druhim hodźić z wuznamnym kulturnostawizniskim faktom, zo je tam skutkował awtor najstaršeje hornjoserbskeje čiśćaneje knihi. Tež druge wažne podawki a wosoby našeje zańdženoscě su wusko zwjazane z tutej wosadu. Wo dwěmaj mužmaj, kotraž stejatj na spočatku serbskeho pismowstwa, ma tu dale rěč być.

Prěni je so mjenował Wenceslaus Warichius. To je zlaconščena forma mjena, kiž je w jeho spisu jasnje dokładžena; serbsce by to był na každy pad *Wjactaw* a dale *Warich* abo snano *Wawrich* abo *Worjeh*; dokładnje to njewěmy. Wón je so narodził w léce 1564 w Hrodźišću (tež dokładny datum narodženja njeje znaty) jako syn šosarja, je chodžil wósom lět na Budyski gymnazij a je pođra lěta studował teologiju we Wittenbergu. W léce 1587 bu wón powołany za diakona do Hodźija, a wot 1589 hač do 1618 – potajkim nimale třićeći lět – je wón tam skutkował jako farar. 5.9.1618 je zemřel. Bjezdwěla je wón swoje zastojnstwo derje wobstaral. We wizitacijskich aktach wo nim čitamy: „Der Pfarrer ist in der Lehr richtig, im Amt und studieren fleißig und im leben unstrefflich [= unsträflich] befunden worden.“

Warichius wšak njeje był jenož jednory duchowny. K jeho nadawkam słušeše tež nawjedowanje laćonskeje šule w Hodźiju, kotraž přihotowaše wobdarjenych serbskich hólcow za pozdžiši studij na jednej ze sakskeju tak mjenowaneju wjerchowskeju šulow w Mišnje abo Grimmje. Šuler Hodźijskeje laćonskeje šule běše najskerje, a to něšto lět po Warichiusowej smjerći, tež Michał Frencl. Hodźijski farar měješe dale zastupować Biskopičanskeho superintendenta w serbskich naležnosćach, wón běše adjunkt superintendenta. Jako tajki Warichius sam přewjedze wizitacije a pisaše wo nich rozprawu, na příklad wo serbskich Božich službach we Wjelečinje, w Sprembergu (džensa Neusalza-Spremberg) a Bischdorfje (na juhowuchod wot Lubija). Tute rozprawy su za nas předešm zajimawe swědčenja wo tehdyšim stawje zachowanja serbskosće; tak rěka wo fararju w Bischdorfje: „Auff die 3 hohen Festtag Mus er wegen etlicher wendischer Pfarrkinder einen wendischen Prediger bestellen, der auff den 3. Feyertag wendisch prediget, Beichte hoert und die wendischen Leutlein absolviert. Solches ist dreij Jar nicht geschehen, die wendischen Leutlein halten drumb an ...“

Do serbskich stawiznow zašoť wšak je Warichius w přenim rjedže jako přeložer a wudawar přenjeje hornjoserbsce spisaneje a čiśćaneje knihi z dohlim titulom, kotryž tu mjenuju w skrótšenej formje: „Der Kleine Catechismus, Tauff und Trawbüchlein, D. Martini Lutheri, in Gottseligen Wendisch

und Deutsch in druck verfertigt.“ Knižka je so přeni króć wudała w léce 1595 a druhi króć 1597, a to wot Wolrabec čiśćernje w Budyšinje. Wolrabec čiśćerňa je byla zaměstnjena na Nutřkownej Lawskej č. 4, kaž nam to tafla na wotpowědny domje džensa přeradať. Wuznam Warichiusoweje knižki za tamniši čas njemóže so wysoko došć hódnoćić. Awtor pisa sam w předstowje, zo „swjate spisy“ we wšech možnych rěčach swěta w čiśću předleža, jenož serbsce žadyn jenički nimo delnjoserbskich spěwarskich Albina Mollera z léta 1574. Tutomu njedostatkej je wón chcył znajmjeńša trochu wotpomhać – fararjam kwoli, zo bychu měli příručku, kiž hodži so wužiwać mjenje bóle we wšitkich hornjołužiskich serbskich ewangelskich wosadach, a ludej kwoli, zo by tón, hdyž přińdže jako čeledź nimale kóžde lěto do drugeje wosady, Bože slowo jednotnje a zrozumliwje slyšeć móhl. Zo ma „Mały katechizm“ tež njemały wuznam za rěčespyt, dokelž wón dokumentuje hornjoserbsčinu 16. lětstotka, kotruž hewak nihdže tak wobšěrnje dokładženu nimamy, a runje tak za stawizny serbskeho pismowstwa – to njeh je jenož na kromje naspomnjene.

Džesać lět po Warichiusowej smjerći, a to 2. (abo snano 21.) februara 1628, je so w Běčicach, wjesce w sewjernym džělu Hodźijskeje wosady, narodzil Michał Frencl. Prawdžepodobnje je to bylo w domje č. 1, kiž tam džensa hišće stej w léta 1861 přetwarjenej formje, a to pódla bywšeho ryćerkubla; wšako bě Frenclowy nan tohorunja šosar. Po wopyće Budyskeho gymnazija a wjerchowskeje šule w Mišnje – najskerje z přihotowanjom na Hodźijskej laćonskej šuli – je Michał Frencl studował teologiju w Lipsku, doniž njedósta 1651 powołanje jako duchowny do Kózłoho pola Niskeje. Po jednaće lětach woteńdže wón wottam do Budestec, a tu je był za fararja potom hač do swojeje smjerće. Tam je wón dokonjal swoje nimoměry plódné džěto jako přeložowar Noweho zakonja a awtor druhich cyrkwinjskich knihow. Najskerje je wón zemřel 29. junija (druhdy so tež mjenuje druhi bliski datum) 1706. Lětsa spominamy potajkim na jeho 300. posmjertniny. Frencl je měł dwanaće džěć, z kotrychž staj dwaj synaj kaž nan jako spisowacelej skutkowałoj a staj nam přez to džensa znataj. W léce 1676 je Michał Frencela potrjehičito čežke njezbožo: Budestečanska fara je so wtopalila, a wón je při tym zhubil swoje cyłe zamóženje, tež knihownju a rukopisy, tak zo, kaž Korla Awgust Jenč rozprawja, „ani jeničke blido nje-měješe, na kotrymž budžiše pisać móhl“.

A pisať je Michał Frencl čas žiwjenja jara wjele. Hdyž je był Wenceslaus Warichius přeni hornjoserbski awtor, da Frencelej přisteji načolne městno jako spisowacel

Prěnja hornjoserbska kniha: Lutherowy katechizm, přeloženy 1595 wot Hodźijskeho fararja Warichiusa

swojeho serbskorěčneho zawostajenstwa hodži so wón w tehdyšim času jenož přiručak z Jurjom Hawštom Swětlikom, runje tak plódnym awtorom katolskeho pochada.

Wo Frencelu móhlo so wjele prajić, wšelacy su so z jeho žiwjenjom a džětom zaběrali. Přiwšěm je naša wěda wo nim dale džērata. Chcemy tu wosebje hišće pokazac na jeho stajny bój wo wudawanje serbskich knihow a na rozestajenja z wyšnosću, dokelž to derje wobswědča, kajki bě Frencl muž. Po swojim přichadže do Budestec léta 1662 drje je wón hakle započal swoje wulke přeložowske džěto biblijskich knihow. Njenamaka wšak so nihtó, kiž by čiść financował. Na to da wón léta 1670 sceni swj. Mateja a Marka na swoje košty čiśćeć. Dokelž bě so to stało „bjez dowolnosće wyšnosće“, so knježk nad Bje-druskom von Watzdorf na njeho hóršeše, a kniha so scāza. Tež nabožne poroki, t. r. pječa wobstejace njejasnosće we wuloženju wěry, su so Frencelej činili. Rozestajenja trajachu dale, něhdže přez dwaj lětdžesatkaj. Wot léta 1693 měješe Frencl potom we wosobje swobodnje knjenje Henrietty Cathariny von Gersdorf financielnu sponzorku swojich projektow, štož bě předešm za wudaće cyłego Noweho zakonja rozsudne. Čiść wšak so dla žadanjow na wobdžětanje manuskripta dljeje a so hakle nazymu 1706 dokonči. To Michał Frencl hižo njedožiwil; wón něšto měsacow prjedy zemřel, a tež do toho jemu dla přiběraćeje sleposće njebě wjace móžno trěbne džěta sam wukonjeć; to wobstara jeho syn Abraham.

Bohužel njeznajemy džensa žanu podobiznu ani Michał Frencela ani Wenceslawa Warichiusa. Po Frencelu je nam zbył – nimo jeho knihow – rjany narowny kamjeń, kiž stejil nětko w předrumnosći Budestečanskeje cyrkwy. A za Warichiusa změjemy – tež nimo jeho knihi, kiž je so před něšto lětami jako faksimilowy čiść znowa wudať – bórze pomnik w Hodźiju, nad čimž so jara wjeselimy. **dr. Helmut Jenč**

z najwjetšim rozměrom serbskorěčneje literarneje skutkowosće w tutej starej dobj. Wón je sam serbsce napisał resp. do serbsčiny přeložil štjri knihi, na pjećej je sobu džětať – wot tekstach, kiž su wostali w rukopisu, tu ani njerěčimy.

Po rozměrje

Biskop Beno Mišnjanski – katolski a ewangelski?

Znajmjeńša runje tak sylne kaž dyry z hamorom w léće 1517 na durje Hrodowskeje cyrkwy we Wittenbergu běchu słowa, kiž namaka Martin Luther sydom lét pozdžišo při składnosći swjatoprajenja Mišnjanskeho biskopa Bena (narodženy do 1066, wumřě 1105/07). Słowa reformatora njeběchu cunje. Hrubje wón hrimaše „wider den neuen Abgott und alten Teufel, der zu Meißen soll erhoben werden“ (Wittenberg 1524). Z wótrym pjerom šwikaše zasudženje Jana Husa a Hieronymusa z Prahi (1415) a staji tomu pozběhnjenje Bena napřećo: „Nun erhebt er [bamž] Benno dagegen, ja den Teufel selbst. Es ist der Pápste sonderliches Amt, sie müssen also tun: rechte Heilige umbringen, falsche Heilige aufbringen; Gottes Wort verdammen, ihre eigene Lehre bestätigen.“

Luther spózna drje cyrkwinskopolitisku brizancu swjatoprajenja Bena; w swojich wosobinskich wupadach přećiwu Mišnjanskemu biskopej pak chětro přehnawaše. Konflikt bě dóstał swoju wótrosć přez tehdyše konfesionalne napjatósće mjez albertinskim wójwodstwom a ernestinskim kurwjerchowstwom w Sakskej. W tutym zwisku dyrbimy rozestajenje wo Benje widjeć. Starowěriwy wójwoda Georg w Drježďanach zasadzowaše so za swjatoprajenje Bena tež tehodla, zo by dobywanje reformacije, kotruž jeho Wittenbergski kuzenk Friedrich Mudry spěchowaše, w Sakskej zadžerzał. Z tym zo swjatoprajenje forsěrowaše, sćelesje jasny signal do Wittenberga. Hačrunjež měješe tež wón reformy w katolskej cyrkwi za trěbne a so wosobinsce za nje zasadzowaše, wotpokaza wón Wittenbergski puć. Swjatoprajenje Bena z Mišna bě potajkim wuraz cyrkwinskopolitiskeho směra w albertinskej Sakskej. Woprawdžita – historiska – postawa něhdyšeho Mišnjanskeho biskopa a jeho zaslužby so w tutych konfesionalnych rozestajenjach zhubichu a so přez druge zajimy zakrychu.

Beno pochadžeše najskerje z hrabinského rodu w sewjerneje Durinskej. Hdyž

jeho w léće 1066 za Mišnjanskeho biskopa postajichu, bě wón kaplan a kanonik w pfalcowskim wustawje swjateju Šimana a Judaša w Goslarje. Jeho čas jako biskop běše čas tak mjenowaneje Inwestiturneje zwady, kotraž wjedžeše mócného kejžora naposledk do Canossy, z čimž sta so Canossa ze symbolom politiskeje pokuty. Chronikar Lampert z Hersfelda nam drje wobswědči, zo lubowaše Beno měř a zo wotpokaza raznje wojske rozestajenje, jako biskop a mócnarski wjerch pak njeměješe žanu móžnosć, so konfliktej mjez kejžorom a bamžom wuhibnýt. W tutych njeprěwidnych wobstejnósćach steji Beno na tym boku, kotryž bě so přećiwu mócnarstwowej a cyrkwinskej politice kejžora Heinricha IV. rozsudził. Tuteho nastajenje dla Bena nachwilnje samo zajachu a wotsadźichu. Po pušćenju z jatby pak jeho zaso jako Mišnjanskeho biskopa zasadzichu a jemu so poradzi wujednac cyrkwinske a politiske rozkory w swojim biskopstwie a posrědkować samo měř mjez zběžkarskimi Saksami a kejžorom.

Do tuteho wobtuka słuša tež wona najznaćiša legenda, kotraž so wokoło wosoby Mišnjanskeho biskopa pleće a jemu atributaj ryby a kluča spožči: Před swojim wotjězdom z Mišna čisny Beno kluč tachantskeje cyrkwy do łobja, zo njebychu jón njepowołani do rukow dostali. Hdyž so Beno po swojim pušćenju z jatby zaso do Mišna wróci, popadnychu rybu a namakachu w jeje brjuše wony kluč. Tak móžeše Beno zaso jako biskop do tachantskeje cyrkwy začahnyć.

Woprawdžity wukon Bena leži w tym, zo wjedžeše swoje biskopstwo wěsće přez njeměrne a měnjate časy a zo njemato k jeho skrućenju přinošowaše, zo zrdajowa cyrkwinske wobstejnósće a zo wutru spagat mjez kralowskimi a duchownymi žadanjemi. W poslednim lětdžesatku swojeho žiwjenja wěnowaše so cyle swojemu biskopstwu a jeho duchownemu nawjedowanju. Datum jeho smjerće je njewěsty. Wumřě mjez lětom 1105 a 1107 a bu w swojej biskopskej cyrkwi pochowany. Po smjerći starowěriwego wójwody Georga (1539) bu jeho row zničeny. Jeho kosće chowachu najprjedy w Stołpinje a Wurzenje. W léće 1576 přewostajichu je bayerskemu wójwodze, kotryž je do Mnichowa dowježe. Z toho časa wotpočuje Beno jako měščanski swjaty w cyrkwi Našeje lubeje knjenje w Mnichowje.

Hačrunjež njenamaka Luther za Bena žane chwalbne słowa, widžeše wón swjatych tola jako přikłady. Tehodla skónči swój polemiski spis z léta 1524 z tutymi słowami: „Hier siehst du, daß kein Heiliger wird angerufen, aber Gott in denselbigen gelobt, daß er ihnen solches Gut verheißen und getan hat, uns zu erwecken, auch sol-

Postawa biskopa Bena z třěchi Dwórskéje cyrkwy w Drježďanach – tule před lětami w restawraciskej džětarni kamjenječarskeho mištra Manfreda Wagnera w Smělnje
Foto: M. Wagner

che Gnade bei ihm allein mit aller Zuversicht zu suchen. Dazu uns genugsam ist der einige treue Mittler Jesus Christus, der Heilige aller Heiligen; dem allein sei Lob und Ehre mit dem Vater und heiligen Geiste in Ewigkeit. Amen.“ Podobnje formuluje to tež zakładny spis ewangelsko-lutherskich křesćanow, Augsburske wuznaće (1530): „Wo česćenju swjatych naši tak wuča, zo dyrbimy na swjatych spominać, zo bychmy swoju wěru posylnjeli widžo, kak je so jim hnada dóstała, tež kak je jim přez wěru pomhane było; dale, zo bychmy po jich přikładze dobre skutki činili, kóždy po swojim powołanju.“

Časy wótrych brónjow su nimo. Wobě konfesiji móžešće jedna wot drugeje wuknyć. Ewangelscy smědža z česćownosću na swjatych spominać wědžo, zo tući puć ke Chrystusej njezaraćeja, ale jón přez swoje žiwjenje a swój přikład znazornjeja. To by było tež w zmysle Bena, kotryž je so jako biskop stajnje prócował, čłowjekam pokazać puć ke Chrystusej. Polemiku z lét 1523/24 mamy relatiwizować a ju w jeje historiskim a džensa přestarjenym kontekście widjeć. Beno Mišnjanski móže być móst mjez woběmaj konfesijomaj. Wón je bytostnje k temu přinošował, zo so Bože słowo po Łužicomaj rozšěri, a je stworił cyrkwinske struktury za posrědkowanje tuteho słowa. Za to směmy džakowni być. Zdobom smy namotwjeni so sobu wo to starać, zo by žiwe Bože słowo tež w při-
chodže słyšeć było.

dr. Jens Buliš

Biskop Beno – japoštoł Serbow

Beno pochadža ze sakskeho zemjanskeho rodu, bě najprjedy kanonik w Goslaru a wot 1066 hač do swojeje smjerće wokoło léta 1106 biskop w Mišnje. Bamž Hadrian VI. jeho w njeměrnym času reformacije 1523 swjatopraji. Po 1539 jeho row w Mišnje zničichu. Wot léta 1576 chowaja so jeho relikwije w Mnichowje. Beno česći so jako japoštoł Serbow. Wón je patron Drježďansko-Mišnjanskeho biskopstwa, měščanski patron Mnichowa a krajny patron Bayerskeje. Lětsa wopominaja so jeho 900. posmjertniny.

Moje dopomnjenki na Hodźij

Pod napisom „Dóńt najstaršeho serbskeho farskeho kubła“ wozjewi farar Jan Křižan-Klukšanski w léće 1959 w Pomhaj Bóh nastawk wo stawizniskim wuwicu a tehdyšim položnju swojeho staršiskeho domu, Křižanec kubła w Hodźiju. Nimale poł lětstotka pozdžišo je nam džowka jeho bratra, knjeni Marja Herrmannowa w Rakecach, napisala swoje dopomnjenki na tele kubło ze swojich džěćacych lět do Druheje swětoweje wójny a nam přewostajita někotre fota z tehdyšeho časa. Džensa skići kubło zrudny napohlad: Město něhdyšeje hródže steji na wuchodnej stronje jednoswójbny domček z NDR-skich časow, domske a zbytně hopodarske twarjenja su njewužiwane a poněčim rozpaduja. Cyła ležownosć pak wuprudža hišće začišć wo něhdyšej nahladnosći a rjanosći kubła, na kotrymž je hospodarił bratr fararja Jana Křižana-Hodźijskeho a z kotrehož staj wuštoj fararjej Jan Křižan-Klukšanski a Korla Křižan-Rakečanski.

Hdyž po dróze z Budyšina přińdžemy a w Hodźiju na mosće přez rěčku (ně. Langes Wasser) stejo do sewjera hladamy, tak widžimy tam niže fary powostanki burskeho kubła. Hižo w léće 1592 je wone pisomnje naspomnjene. Jako mějićel mjenuje so tehdom Hans Pötschke (Jan Pětřka). W léće 1807 je zaso wěšty Hans Pötschke jako wobsedźer zapisany. Jeho sotra bě so na Jana Valtena z Debriek wudała. Jeju syn Handrij Valten, pradžed mojeho nana, dósta po smjerći wuja 1808 kubło. Wón přetwari niske domske na nahladne tykowane twarjenje, kiž dósta třěchu ze ščěpje-la. Na wuchodnej stronje, hdžež steji džensa bydlenski dom z léta 1974, natwari Handrij nowu hródž, kaž je to do kónčneho kamjenja nad wrotami dał wudypać: „A. V. 1822“. W léće 1879 woženi so Wylem Křižan, serbski burski syn ze Scijec a bratr pozdžišeho Hodźijskeho fararja Jana Křižana, do tuteho kubła, wuzwoliwši sej Hanu Valtenec za mandželsku. A to běštaj staršej mojeho nana.

Štyristronske kubło

Z džěćacych lět so derje dopominam na štyristronske kubło z jeho nahladnymi

Staw kubła před něšto lětami: Twarjenja su njewužiwane a rozpaduja. Nalěwo je spóznać zapadny wujězd z dwora, kiž wjedže přez wulku zahradu won na pola a łuki.

twarjenjemi. Na lěwicy wrotow steješe domske, w nim běše tež konjenc, a k prawicy hródž ze synowej łubju a wutwarjenej komoru za musku čeledź. Domske mu napřečo běchu swinjacy chlěw, kurjenc, skład za drjewo a dalša synowa łubja. W zapadze wobmjewowaše dołha bróžeň wulki plestrowany dwór. W njej steješe młóćawa a na łubi składowaše so słoma. W sewjeru wjedžeču durje do chlódneje pincy. Tam chowaše četa Lejna warjeny sad, we wulkich sudobjach kisaše kórki a kisały kał – a te dobre kermušne tykancy. Město za wosobnu polstrowanu korejtu a za płachtaty wóz bě w zadnim přitwaru.

Na juhu před domskim pluskota hišće džensa rěčka, kotraž so pozdžišo do Čornicy wuliwa. W njej wuj Richard pstruhi wudžeše. Mjez rěčneje murju a bróžnju wjedžeše puć přez wulku zahradu ze sadowymi štomami, jahodowymi kerkami a hrjadkami ze zeleninu hnydom zady mosta na Křižanec pola a łuki.

Domske bě dwuposchodowy tykowany twar. Z wochěže naprawo stupichmy do wulkeje rumnosće z woknami do dwora a k zapadej, hdžež so čeledź k jědži a po džěle zhrmadžeše. Z drjewjanej scěnu bě tuta stwa wot stwički za swójbných

Zajězd do kubła z wuchodnej strony, z Farskeje haski. Domske (nalěwo) je hišće zdžěržane, město hródže (naprawo) steji tam džensa jednoswójbny domček.

džělena. Na lěwicy wochěže we wjelbiku přihtowaše četa Lejna, ta wuběrna kucharka, wšitko za kermušnu hosćinu. Chěžnym durjam napřečo bě wulka kuchnja. Tam stejachu wysoke kachle k warjenju, kotraž zdobom stwě za swójbných a čeledź z ćoplotu zastarachu. Ze zajimom stejachmy před wodowodom. Z roki w muri pluskotaše stajnje čista woda do murjowaneho basenka. Wona přiběža ze žorła za plumpu na Farskej hasce. Po tym zo bě kuchinski basenk přeběžała, so skónčnje přez zahradku do rěki wuliwaše.

W přenim poschodze běchu spanske stwy za ćetu, wujow, za wopyt a za holcy. We wulkej najstwě z wuhladom na hlownu dróhu stejachu dołhe blida za hosćiny a kamor z dobrymi škleńcami a šalkami.

Na kermuš

Bě to drje w léće 1926, zo přeni raz z maćerku a sotru Marthlku na Hodźijsku kermušu jědžech. Z čahom so kermušnu sobotu z domjacych Rakec do Ratarjec podachmy. Tam nas wuj Ernst hižo z płachtatym wozom wočakowaše. Spěšnje běchmy w Hodźiju. Wot hlowneje dróhi srjedź wsy wjedžeše nas naprawo Farska haska runje do kubła č. 19.

Bě z wašnjom, zo četa Lejna na kermušnej soboce z nami na kěrchow džěše a na rowy swójbných kwěćele z asterkami staješe. Tu běchu pochowani w jednym rynku pječo swójbni: staršej, wowka a dvě sotře – Hana a Marja – mojeho nana. Jedyn kwěćel bě za pomnik padnjonych we wsy, hdžež je wudypane mjeno našeho wuja Hermana, kotryž bě hižo w léće 1915 padnył.

Prošo wo kermušny tykanc, kotryž bě četa hižo přihtowała, budžachu nas nje-dželu rano ze zrudnymi spěwami džěći z Budyšina. Dopolnja džěchu mać a wujej Ernst a Richard kemši, mój holcy pak wostachmoj doma z ćetu Lejnu, kotraž mješe ruce poľnej džěla z přihtami na hosćinu. →

⇒ Ke kermušnemu wobjedej běchu pře-prošeni swójbni z Klukša, wudowc ćety Hany z Mužakowa a my z Rakec. Hdyž bě wuj Paul, bratr mojeho nana, z Altenburga z motorskim kołom dojěł, potom wobjedowachmy. Na kofej přińdžechu dalši při-wuzni, znaći a přećeljo. Potom rěčeše so wo politice a wo prašenjach, kotraž burów zajimowachu. Na žiwu rozmołwu w 30tych lětach so wosebje dopominam. Džěše wo twar awtodróhi, kotraž dyrbyeše płodne hona Hodzijskeje wosady přeprěčić.

Sotra Marthka, Pětr z Klukša a ja, my njemóžachmy dočakać, zo skónčnje na swjedžensku łuku dóńdzemy. Hižo wot při-połdnja sem slyšachmy hudźbu. Karusel a čumpawa – to bě za nas prawa kermuša. Wćipni čakachmy, hač nam snano wuj Paul k temu trěbne pjenjezy dari.

Zrudny kónc kubła

Hdyž so džensa na tajke dožiwjenja dopominam, wěm, kak wažne za mnje běchu. Mój nan, kotryž hižo w léce 1924 zemřě, mi wo sebi a Křižanec swójbje powědać njemóžeše, běch tehdom hišće přemačka. Ale přez wopyty w Hodžiju a zetkanje ze swójbnyimi sym tola wjele wo žiwjenju swojich prjedownikow zhoniła.

Mój džěd Wylem Křižan bě hižo 1893 42lětny zemřěl. Jeho žona z džewjeć džěćimi w starobje 13 do 1 lěta bu z 34 lětami wudowa a wobsedzerka někak 28 ha wulkeho kubła. Třoch synow pósta wona na gymnazij do Budyšina a ći potom studowachu: Jan bu farar w Klukšu, mój nan Korla farar w Rakecach a Paul lěkar w Altenburgu. Po jeje smjerći přewza syn Ernst kubło, jeho sotra Lejna bě hospoza a bratr Richard bě tež doma wostał a tu sobu džělaše. Wšitcy třo wostachu nježenjeni a zemřechu bjez džěći.

W 30tych lětach 20. lětstotka pohubjejši so hospodarske položenje kubła. K temu přińdže, zo wuj Ernst wot džěćatstwa sem jara čežko slyšeše. Při jednanjach na zarjadach měješe wón tehodla wulke čeže. Tuž wón kubło w léce 1941 předa. Nowy mějicel so w léce 1952 do zapada wotsali a prodrustwo přewza statok a pola. Widžomnje twarjenja rozpadowachu. Wujej a ćeta mějachu skromny wuměnk na kuble wučinjeny a bydlichu w małych stwičkach w domskim. Tamne rumnosće wužiwachu cuzy ludžo. Wuj Ernst zemřě 1946 a Richard 1969. Četa Lejna bydleše potom chwilku sama, doniž njedyrbješe so 90lětna 1975 do starownje w Rakecach přesydlit, hdžež 1979 zemřě. Bě to zrudny kónc Valteneč-Křižanec kubła.

Mojej swójbje zwosta rumowanje bydlenčka ćety Lejny. Maličkosće z domjacnosće, stare wopisma a tež kónčny kamjeń ze zornowca dopominaja nětko nas doma w Rakecach na „naše Hodzijske stawizny“.

Marja Herrmannowa

Křižanec domske – napohlad z južneje strony wot Drježdžansko-Budyskeje dróhi sem

Dworowa strona domskeho. Deleka w přédnim džělu běštej stwa za čeledź a stwička za swójbnych, w zadnim džělu bě konjenc.

Wulke twarjenje na wuchodnej stronje, hródz z léta 1822, bu spotorhane a na jeho městnje 1974 natwarjeny jednoswójbny domčk.

Fota: priwatne

„Běly jelen“ a njekurjena cigara

Črjopki dopomnjenkow na Jurja Brězana

Jurij Brėzan narodźi so 9. junija 1916 we Worklecach. Wony datum mje z dźěcatstwa nimale poł žiwjenja přewodžeše. Na šuli a na uniwersice so přeco zaso wučese a na kóncu jón sama we wučbje studentam mjenowach, hdyž posrědkowach jim wobraz wo Brėzanowych twórbach a wo jeho spisowačelsko-towaršnostnym skutkowanju. Prajach jim mjez druhim, zo měješe tutón najproduktiwniši serbski spisowacel druheje połojcy 20. lětstotka ekscellentny čuch za čas, za date politiske wobstejnoscě, za ludźi, wědžo, hdy jemu tyja a hdy nic. A wosta tola swójski we wustupowanju.

Chodźachmoj ze Simonom, jeho jeničkim dźěsćom, hromadze wot přenjeho lětnika hač do maturoy do šule, tehodla znajach Jurja Brězana wosobinsce. Spominajo na njeho widžu zróstneho, šwižneho, elegantno-ležernje zdrascěneho muža. Jeho ekstrawaganca pokazowaše so mi w tym, zo lubowaše rjane wulke awta a zo kurješe, hinak hač staršej, cigaru. Sym rady sobu jěta w jeho Wolze, kurjatko na plyšowym zadnim konopeju. Zo doma ani awta njemějachmy, zdawaše so mi tehdy z praktiskeho rozmyslowanja logiske. Kak da by so sydom dźěci ze staršimaj we wosobowym awće zaměstnić hodžało?

Intensiwnje dopominam so na jězbu z Brėzanecami při składnosći Simonowych narodnin do Drježdźan. Hač chodźachmoj hižo do šule? Na zažnym popołdnu wotjědzechmy. Najskekerje wuhladač při tutej składnosći přeni raz impozantny móst přez łobjo „Módry džiw“, a widžu dokładnje, kak jědžemy z powjaznicu horje k hosćenccej „Běly jelen“. Hač rěkaše formidabelny restaurant abo hač mjenowaše so měšćanska kónčina tak bajkójce, so mi jako holče w nachwilnej cuzbje při telko nowych začišćach njewuswětli. Tež njebě mi tehdy dospołnje wědome, zo bydli a slědzi tam w NDR renoměrowany přirodowědnik Manfred von Ardenne. Na žurlu podobna hosćencowa rumnosć bě přijomnje wuhotowana, wulke wokna a terasa skičachu majestotny wid z Drježdźanskich horkow na město pod nimi. Jako pak so čmičkaše – bě kónc januara –, rosćeše we mni stysknoś. Čujach so naraz samotna, wosamočena w tutej žurli. Stejo na swětłych schodach mje mandželska Jurja Brězana, Ludmila, potom maćersce troštwawaše, wuprudžejo ćoplotu, přichilnoś a zrozumjenje. Hišće lěta po tym mějach stajnje swjatočne začuće w brjuše, hdyž jědžech po awtodróze Budyšin-Drježdźany nimo wotbóčki „Běly jelen“.

Jako swětłe, haj, slónčne mam wopyty Jurja Brězana w našej rjadowni na

polytechniskej wyšej šuli w Budyšinje w pomjatu. Čitanja za mnje wažniše njeběchu hač to, zo Jurij Brėzan přińdže a kak. Jeho přichad bě mi witana wotměna w kruće strukturowanym šulskim hodžinskim planje. Brėzan wustupowaše docyła hinak hač wučerjo a wučerki. Přińdže bjez běheho kitla, kiž měješe być škit pře krydu a bě so wurostł do směšnje běrokratiskeho statusoweho symbola wučacych. Fenomenalne bě za mnje, zo so Brėzan njesydnj w rozmołwje z nami za wučerske blido, ale na nje. Takrjec dwójny sakrileg: We wučbje wučer scyta njesedžeše – a nětko hišće na blidže! Brėzan rěčeše z nami po našim. Sy měł začišć, zo je rozmołwa wzajomna a wosobinska. Nimo knihi, z kotrejež chcyše čitać, přinjese wón stajnje cigaru sobu. Njeslyšana wěc w socialistiskej šuli! Wona ležeše pódla knihi. Brėzan njezataji, zo by sej ju najradšo zakurił, ale šulske prawidła a předpisy ... Swobodniski abo rebeliski duch přewě za wokomik rjadownisku stwu. Mějach znateho spisowacela prosće za jedneho z nas, jedneho za nas.

Džakowna sym Brėzanecom za jich hospodliwosć, za jich njekomplikowanu, nje-distančowanu starosćiwosć. Naša rjadownja swječeše pola Brėzanec na Parkowej póstnicy z přewšo slódnej samodžělanej brěčku čornych janskich jahodkow. Z kolesom wulecachmy sej jako šulerjo do runje dotwarjeneje chěžki w Hornim Hajnku a jako wyši šulerjo zaslužichmy sej z

Spisowacel Jurij Brėzan, kiž by 9. junija swoje 90. narodninj swjećił Foto: J. Maćij

džětom na tamnišej zahrodze pjenjezy za rjadownisku jězbu.

Zetkachmoj so z Brėzanom znowa lěta pozdžišo, ja běch mjeztym dorosćena. Wón so mje prašeše abo mje prošeše – směm ći tola dale ty prajić, kaž to nětko druhdy młódsim praju.

12. měrca tehle lěta, krótko do swojich 90. narodnin, woteńdže Jurij Brėzan na prawdu Božu. Měješe plany za nowu knihu. Předwidžanej běštej čitani w Choćebuskej kniharni Heron 14. měrca a na knižnych wikach w Lipsku dobry tydžeń pozdžišo z jeho lětsa w Ludowym nakładnistwje Domowina wudateje knihi němsce zasopowědanych serbskich bajkow „Die Jungfrau, die nicht ins Bett wollte“. Na smjerc běše přihotowany, je ju wočakował, čakał pak na nju njeje. **Christiana Piniekowa**

Aforizmy Jurja Brězana na temu

„Serbski lud a domizna“

Što druhe čini narod žiwy abo mortwy hač jeho žiwa rěč a kultura?

Wšitko słuša do serbskosće: rjanosće a wosebitosće našeje domizny runje tak kaž žiwjenje wšědných ludźi.

Nichtó njemůže hić k někajkemu cilej, hdyž njewě, zwotkel je přišoł.

Čim bóle wuwědomjenu něchtó je, čim zrališi a krućiši jako čłowjek, čim bóle sej wón to swoje waži a čim mjenje traša jeho začuća mjenjehodnosće.

Najmjenši skutk doma waži wjace hač wšo mudrowanje wonka.

Wzdaš-li so tych, z kotrychž sy wušoł, so sam sebję wzdaš.

Ani rjane statoki ani idyliske kućiki ani panorama krajiny ani najrjeńše jeje detaile njejsu woprawdžite atributy toho, štož mjenujemy domiznu, ale runje te k tomu všemu słušace čłowjeske stawiznički, kotrež nam zmóžnja pomjenować a zrozumić naše wotkel a stajić naše hdže do přichodneho slěda žiwjenja.

Z knihi: Jurij Brėzan, Aforizmy, Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 1976

„Serbske lutherstwo – to su moje korjenje“

Rozmołwa ze Sandru Matijecowej, aktywnej člonku serbskeho a českeho towarstwa w Texasu

Sće hižo wospjet we Łužicy přebywała. Kotry raz to lětsa je?

Wosmy raz. Přeni króć pobych tu 1983.

Tehdy knježachu hišće socialistiske poměry. Njebě to wobćežne?

Trochu wšak, ale mějachmy tehdy mały amerisko-němski pućowanski běrow, kiž za nas wšo rjadowaše a nas potom tež přewodžeše. Dyrbjachmy to wězo płaćić, myslu pak sej, zo běchu pjenjezy derje naložene. Poprawom hotowachmy so tehdy tři swójby na jězbu, naposledk pak jědžeše jenož naša swójba – mój z mandželskim, džěscomaj, maćerju a ćetu.

Njeměješće strach před njeznatym krajom za „železnym zawěškom“?

Mać a tež mój mandželski so trochu boještaj. Ja ani kuska nic, běch jenož wćipna, što nas wočakuje. Přenocowachmy tehdy w Drježdžanach, dokelž w Budyšinje njeběchmy žadyn nólěh dóstali. Wottam jědžechmy každy dzeń do Łužicy a wopytachmy wjeski, z kotrychž naši prjedownicy pochadźachu.

Kotre wjeski to su?

Wukrančicy, Klětno, Bukecy, Žarki, Slepó a hišće dalše. Smój wobaj, mój muž a ja, serbskeho pochada – to mamoj wjele serbskich předchadnikow. Začišć tehdy bě hłuboki. Zeznachmój tež lubych ludźi, na kotrychž so rady dopominamój, kaž Hanku Kolic z Bukec a tehdyšeho Wukrančanskeho fararja.

Kajke běchu Waše začišće?

Za mnje bě wažne zeznać kraj, z kotrehož moji ludžo přińdžechu. Přez to móžach wjele wěcow lěpje rozumić: Kajki kraj to je, kiž su wopuščili? Čehodla su wotešli? Što z jich herbstwa je w Texasu zwostało? A slyšachmy žiwu serbsku rěč.

Njejsće w Texasu nikoho znali, kiž serbsce rěčeše?

Wujojo mojeho mandželskeho rěčachu mjez sobu serbsce, ale hewak lědma štó. Pochadžamój z mandželskim ze samsneje wsy, z Winchestera pola Serbina. Smój hromadže wotrostłoj, potom wjele lět we wulkoměšće bydliloj a so nětko na wuměnk do ródneje wsy wróćiloj. Za naju džěćacy čas so w swójbach němsce rěčeše. A každu njedželu dyrbjachmy na dwoje kemše hić – němske a jendželske. Smój z němskej maćeršćinu wotrostłoj a tež nětko, hdyž smój samaj, zwjetša němsce mjez sobu rěčimój.

Je so zajim za swójby pochad tež na waju džěsći přenjesl?

Na staršeho syna nic, na młódšeho trochu. Ale je wšak tak, zo so zajim husto hakle w pozdžišich lětach zbudźi. Mi je so runje tak što. Što je mi mój nan, hdyž běch džěćo, wšo připódlu powědať, hdyž hromadže doma na našej farmje džěťachmój!

Mandželskej Sandra a Raymond Matijecec kónc měrca při Lutherowym pomniku we Wětrowje Foto: T. Malinkowa

Tehdy sym to jenož tak slyšała. Hdyž chcych potom wjace wědžeć a mějach wjele prašenjow na nana, tu nan wjace njebě.

Kajke je serbske žiwjenje džensa w Texasu?

Poprawom tam žane njeje, jenož w serbskim muzeju a towarstwje so te serbske pěstuje. Zwonka teho je lědma zajima, ani w Serbinje nic. Tam poprawom najmjenje. Mnozy Serbinčeno drje pomhaja každe lěto při přihotach na serbski swjedžen, ale njejsu člonoj serbskeho towarstwa. Wjetšina z aktivnych njeprjědže ze Serbina, ale z wokolnych wsow. A wjetšina je mjez sobu přiwuzna.

Kelko aktivnych jich w texaskim serbskim towarstwje je?

Towarstwo ma něšto stow člonow. Skupina tych, kiž so jara zasadźuja a wjele džěťaja, wobsteji z někak 10 do 15 ludźi. Naš najwjetši problem je přestarjenje tych aktivnych. Wjetšina je starša hač 60 abo 70 lět. Najstarša je z někak 80 lětami Hattie Schautschick, najmłódša z 58 lětami sym ja.

Młódši nimaja zajim?

Mnozy bohužel nic, ani nic na zwiskach do Łužicy. Hdyž běchmój zašly raz před lětomaj we Łužicy, prošese mje swójba z Wuježka pod Čornobohom, hač njebych za jeje wupućowanymi přiwuznymi w Texasu hladała. Sym jich namakała, ale texaska swójba nima zajim, zeznać ródny dom a ródnu wjes swojich prjedownikow a nawjazać zwiski z přiwuznymi we Łužicy. Nawopačny přikład smój mój z mandželskim: Nimamój we Łužicy žanych přiwuznych, ale wulki zajim. Mjeztym mamój tu wjele znatych a čujemój so tu kaž doma.

Lětsa sće wosebje serbskich jutrow-

nych naložkow dla přijěta?

Haj, smój tu dohromady šesć njedžel – wot spočatka měrca hač po jutrach. Smój wjele wikow jutrownych jejkow wopytałoj. Zakóncić chcemoj wopyt z wobhladanjom křižerjow.

Sama tež jutrowne jejka debiće?

To rady činju, ale tak derje kaž ludowi wuměcy we Łužicy to njemóžu. Sym w muzeju w Serbinje poskićta kurs za debjenje jutrownych jejkow. Staj pak so jenož dwajo přizjewiloj, tak njebě hódno kurs přewjesć.

Tež wo serbsku rěč sće so prócowala.

Někotre słowa sym nawuknyta, ale wjele to njeje. Kursy serbsčiny bohužel žane nimamy, tak sym so dlěši čas na kursu česčiny wobdžěliła. Wot českich móžu sej nětko wšelake serbske wobroty wotwodźować, je wšak to jara podobne. Čuju so jako Serbowka, tuž mam tež serbsku e-mailowu adresu.

W Texasu njedžětaće jenož aktiwne w serbskim towarstwje w Serbinje, ale tež w českim towarstwje w njedalkim La Grange. Kak temu?

Dokelž česce wuknjech a so za wšo česke zajimowach, prašachu so mje, hač njebych chcyła w jich towarstwje sobu džěťać. Sym rady pripravila. Zarjadujemy tam nětko česki muzej. Dla teho podam so z Łužicy hišće na tydžen do Prahi, zo bych zwiski skrućila a wšelake za muzej wobstarala.

Kaž wjetšina texaskich Serbow přislušeće lutherskej cyrkwi Missouri-synody, kiž ptaći jako chětro konserwatiwna a kruta. We Łužicy maće znatych wšelakich konfesijow: starolutherskich, ewangelskich a katolskich. Je to za Was problematiske?

Scyła nic. Z mandželskim smój mjenjena, zo je jenož jedyn Bóh. Konfesije su skerje wonkownosće, rozsudny je wobsah – Bože słowo. Smój za to, zo měła so Missouri-synoda bóle wotewrěć. Hdyž běchmój młodaj, bě nam zakazane na reje chođzić. Džensniša młódžina to smě. Tajke a podobne wěcy měli so změnić. Diskutuje wšak so tuchwilu chětro jara w našej cyrkwi – někotři su za reformy, druzy za wobchowanje tradicijow. Missouri-synoda zhubja na sobustawach a mój mjenimój, zo su hižo tehodla reformy trěbne.

Před lětomaj staj wobnowjenje Lutheroweho pomnika we Wětrowje z pjenježnym darom podpěrať. Što je Waju k temu pohnuťo?

Serbske lutherstwo – to su moje a mojeho mandželskeho korjenje. Dalokož móžemoj, chcemoj pomhać je skrućić. Je to tež wuraz naju džakownosće a zwjazanosće ze starej domiznu našeje swójby.

Wutrobny džak za rozmołwu a wjele wuspěcha Wam a Wašim prócowanjam w Texasu. Prašała so T.M.

Na wuměnk

Sy-li wuměnk, směš sej to a tamne dowolić, štož do teho možno njebě. Směš so na přikład po wobjedze na konopej lehnyć, hdžež so ći potom wo starych časach džije, mjeztym zo kocor, kiž ze swojimi dwaceći lětami dawno hižo lěnjeho pase, jenož hišće basnički baje.

Njebydlu pak tu na wuměnk, ale přeco hišće w bydlenju, kotrež drje mi nještůša a tola při wšěm za swoje mam. Na našich starych farach je ći telko ruma.

Jako sem přičahnych, nadeńdžech na łubi serbsku knižku, zešiwk „Kurs serbskeje řeče“. Předchadnik běše so w swojim Budyskim času po druhej wójnje ze serbsčinu zaběrať. Nětk ju po wšěm zdaću hižo njetrjebaše, běše džě dale do Rudnych horin ćahnyť. Hdyž ja něhdy na wěčny wuměnk woteńdu, njebudu jenož jeničku serbsku knižku zawostajić.

Prěki přez dwór

Wuměnk! Haj, tež doma smy wuměnk měli, překi přez dwór. Přizamkny so rězańca, nad kotrež bě druha synowa łubja, potom hajzl a kurjenc a swinjacy chlěw, a přitwarjena běše kólnja, hdžež šćěpki a brikety na to čakachu, zo bychu ludžom tak prawje zapyrjić móhće. K ranju steješe bróznja a potom přińdže hródz, nad kotrež běše ta wjetša synowa łubja, a skónčnje tež hišće domske.

Wuměnk běše poprawom jenička stwa na lěwym boku, do kotrež sy z předchěže stupiť. Naprawo džěše na łubju horje. Schodženki a špundowanje na łubi běchu tak jara prochniwe, zo sy so smjerc na kedzbu brać dyrbať. Na kóncu předchěžiki běše čorna wjelbowana džěra, přitwarjena péc, hdžež naš nan znajmjeńša ke kermušić tykancy a k hodam wosuški pjěčeše. W lěwym kućiku běše zamurjowany kotoť, bjez kotrehož njeby swinjorězanje móžne było.

Wuměnkowa komora njeběše přewulka, měješe pak tři wokna. Jedne běše zamurjowane, te tamne won do zahrody měješe železnu lěsycu, a třeće, z kotrymž sy do dwora hladať, běše bjez kóždehožkuli škita abo wobhrodženja. Tej přenjej woknje dopominaštej na wosebitho wuměnkara, na Wassilija. To běše ruski wójnski jaty, tola hižo za čas přenjeje swětoweje wójny! Jeho dla dyrbbeše muler přińć, tak sej to předpisy žadachu. Nichtó njewě, kak dołho bě tónle čłowjek w Nowej Wsy pola Šimanec přebywał.

Po Wassiliju – tak sej to myslu – staj potom snano Šimanec džěd a wowka, potajkim mój a mojeju sotrow pradžěd a prawowka, do wuměnk začahnyť. Tež tu so nikoho hižo prašeć njemóžu. Hać je so jimaj tam lubiľo? Ludžo su před sto lětami jara skromnje a mi so zda tola spokoj-

Wuměnk (domček w pozadku) na Šotćic statoku w Nowej Wsy 1963 Foto: prywatne

nišo žiwi byli. Zawěsće njeje so Šimanec Christianje tajke něšto staľo, zo je jej něchtó wokno, z kotrymž móžeše do dwora hladać, z deskami zabiť, kaž bě to Nowšanski šewc ze swojej starej a trochu zamučenej maćerju činiť.

Zygmunt a Michail

Přeni „wuměnk“, na kotrehož so ja hišće derje dopominam, běše Zygmunt Obierek z Pólskeje byť. Po lěće 1942, jako našeho nana do wojakow tyknychu, běše Polak k nam přišoť. Na džěto abo džěta dla. Tola wón sej najskeje mysleše, zo je woprawdže hižo na wuměnk. Tuž předoľho njewosta. Tola: Što ha smy wo nim wědzeli a wotkel pochadžeše? Běše dobrowólne do Němcow šoť abo su jeho z gwałtom nuzowali?

Přichodny, kiž so pola nas na wuměnk zadomi, rěkaše Michail Teresčenko. Z dalokeje Wukrajiny běše přišoť. Tež tu njeje jasne, hać je to chcyť abo hać je dyrbať. Znajmjeńša běše džětawy a wušikny čłowjek. Wón tež z nami hromadže za blidom sydaše, byrnež to rad widžane njebyť abo samo zakazane bylo, kaž to tamny šewc našej maćerji wumjetowaše.

Z Michailom móžachmy so derje dorozumić. Druhdy wupožići sej maćerine koleso a poda so do Jaseńcy k swojim krajanam. Jónu běše cyľa šwita z nich k nam přiějła a pola nas swjećila ze samopalenej wódku a z rejemi na dworje. Nadobo pak přiějědže někajki uniformowany muž. Holiča a kadle chowachu so před nim w bróžni. To běše za wukrajnikow zamoťwity zastojnik byť, Serb z Klukša. Tón pak tak činješe, jako by ničo njepytnyť.

Michail je nas nalěto 1945 swěru na našej čěkańcy hać do Sachsdorfa přewo-

dzať. Tam je jeho Čerwjena armeja, kotrež wšak so, kaž praješe, boješe, do uniformy tyknyła. Wón sta so wojak. Njewěm, hać je hišće naposledk wojować dyrbať. Hdže je wostať a kak je so jemu po wójnje pod Stalinom zešo? Njewěm.

Wowce chcyše so dom

Swjatki 1945 běchmy zaso wróco. Dwór a domske, wšitko zwrócene a zanjerodžene, tuž bydlachmy pola susodžic. Pola nas džě běchu złě zachadželi, tak zo sej njezwěrichmy doma bydlić. Wowka pak poněćim rjekny: Ně, ja póńdu zas dom! Smy z komory na wuměnk wšón čapor a wšón njerjad, kiž běchu tam namjetali, wurumowali. Łožo a konopej hodžeštej so hišće wužiwać. Nětk móžeše wowka tam nocować. Po přenjej nocy pak mje přerěča, zo bych tehorunja tam překi šoť a pola njeje spať. Při wšej zmužitosci běše jej tola zatrach, běchu džě durčka a wrota skónčowane a klučě běchu fuk. Wšón móžny a njemóžny lud bruceše so tehdom po kraju. Tež ći wojacy z čerwjenej hwězdu njeběchu nas hišće cyle přeswědčili, zo běchu poprawom jenož přišli nas wuswobodzić. Cyľa hromada sowjetskich wojakow lěhaše nimale tři njeđeľe na łukach před Nowej Wsu. Ja pak so jich njebojach a sym hromadže z nimi někotreho karpa zarězať a wukutliť.

Běše šěsć lět pozdžišo, w aprylu 1951. Nětk ležeše naša wowka w swojej stwicy na marach. Wuměnk wonješe za wěncami a wóskom. Na pusty wječor so derje dopominam. Farar Šoľa, z kolesom z Rakec přiějěwši, tež mje w swojej narěći naspomni a zo bě so wowka hišće mojeje konfirmacije dočakať. Ja pak wědzach, zo njeje wowce přewjele na mojim skromnym swjedženčku zaležať. Njeđeľe doľho běše chorowata byľa. Lěkar jej njemóžeše pomhać. Potom ju Bóh Knjez ze wšeje zemskeje bědnosci do swojeje njebjeskeje krasnoscě wotwoľa. Sobotu smy ju při najrjeńšim nalětnim wjedrje na Rakečanskim kěrchowje, na starym, k rowu přewodželi.

Wuměnk běše zaso wosamoćeny. Jenož hdys a hdys so při swinjorězanju wužiwaše – a wězo do kermuše a do hód. Pozdžišo zaľoži sej starša sotra w trochu přetwarjenym wuměnk swoje hněžko. Te pak wosta z třomi džěćimi woprawdže skromne bydlenčko. Tuž džěćići radšo překi přez dwór k džědej a wowce ľazachu.

Džens je domske přetwarjene, wutwarjene a dotwarjene. Sotra, mjeztym zwudowjena, je na maćerine městno stupiľa. Jeje džěćići a džěćidžěćići, bohudžak nic wšitke, su sej nowu domiznu pytali, pytać dyrbjeli, zdžěľa w Durinskej, Bayerskej a Württembergskej. Najmóđša džowka nětk doma bydli. A dokelž serbski chlěb a tykanc předawa, so tež wo serbsku řeč prócuje, štož serbskeho wuja w němskej dalinje jara wjeseli.

Hinc Šoľa

Epistle a scénja z lěta ...?

K: „Žadnostka so namakała“ (Pomhaj Bóh, meja 2006)

W mejskim čísle zhonichu čitarjo Pomhaj Bóh džakowano nastawkej Wernera Měškanka, zo je so hornjoserbska kniha z kónca 17. lětstotka do Łužicy nawróciła. Jedna so wo wudaće epistlow a ewangelijow. Štóž so za starše pismowstwo zajimuje, teho powěsć zawěšće zwjeseli. Za rěčny pomnik, kotryž je nětko swoju šćežku wróćo do Łužicy namakał, wšak přisłowo našich wótcow „Dompuć je mudriši hač wonpuć“ njepřitřechi: Wróćeny eksemplar je derje zdžeržany, ale titulna strona pobrachuje, a tuž taji kniha lěto swójeho nastaća. Tež hewak nadawa zajimcej hódančka. Měškank skedźbnja na to, zo přenje a druhe wudaće we Wjacławkowej serbskej bibliografiji falujetej a zo wobswědči mjenowany spis wudaće epistlow a ewangelijow hakle z třecim nakladom z lěta 1720. Zepěrajcy so na fakt, zo jewi so na kóncu předstowa wopisowaneje knihi lětoličba 1692, piše Měškank wo wróćenym eksemplaru: „Archiw swójby Vegelahna (...) poda za čišć lěto 1695. Tuž jedna so najskeje wo druhe wudaće epistlow.“

Temu hodži so scěhowace rjec: Hačrunjež bě předstowo wočiwidnje 1692 dopisane, dlijěše so wudaće knihi. Wot hornjołužiskich stawow zasadžena komisija serbskich fararjow pod nawodom Pawoła Prätoriusa wuda tři spisy, mjez nimi tež wobjednany rěčny pomnik. Džěławosć komisije je z žórtow tehdyšeho časa, mjez druhim z předstowow do Psaltera 1703 a Noweho zakonja 1706, derje wobswědčena. Njeje dwěla, zo wuńdže přeni nakład epistlow a ewangelijow 1695 – krótko po Małym katechizmje (1693) a bjezposřednje do Agendy (1696). Lětoličbu 1695 wobkruća tež bliže njemjenowani serbscy duchowni w spisu „Kurzer Entwurf einer Oberlausitzwendischen Kirchenhistorie“ z lěta 1767, dale něhdyši Poršiski farar Korla Rězbark ([Röseberg] w swojej disertaciji wo Michale Frenclu) a Tadeusz Lewaszkiewicz (w swójim bibliografiskim přewodniku „Łužyckie przekłady Biblii“). Je so potajkim eksemplar přenjeho naklada do Łužicy wrócił?

Za stawizny wudaćow epistlow a ewangelijow zajimawe by było dokładniše přirunanje znowa namakaneho wučišća z eksemplarom, kotryž chowa so w Serbskim kulturnym archiwje w Budyšinje a kotrehož zdžeržana titulna strona nosy lětoličbu 1695. W mejskim čísle Pomhaj Bóh wotčišćany kónce předstowa so po městnostnym rozrjadowanju chětro wot Budyskeho eksemplara rozeznawa. Tež w teksće samym wustupuja drobne wotchilenja. Je wězo možno, zo jedna so woprawdže wo dwaj wšelakej nakladaj, wobaj z lěta 1695, při čimž je so dyrbało předstowo z kajkichžkuli tež přičin hišće raz předžětać.

Tajki dwójni nakład w běhu jeničkeho lěta so nihdže njenaspomni, njeje wšak wuzamknjeny. Pola čišćow podjanskeju duchowneju ze samsneje doby, J. X. Ticina a J. H. Swětlika, je Frido Michałk po intensiwnych slědženjach podobne njeregularnosće dopokazał.

Je pak tež možno, zo jedna so pola eksemplara, kotryž je so bjez titulneje strony do Łužicy nawrócił, wo pozdžiši nakład – a zapis Vegelahna archiwa poda wa prosće lěto přenjeho wudaća. Přirunanje z pozdžišimi nakladami pokazuje, zo je tuta možnosć prawdžepodobna. Na příklad runa so w Pomhaj Bóh wotčišćana strona předstowa po městnostnym rozrjadowanju do dalokeje měry wotpowědnemu městnu we wudaću z lěta 1772. Přerunjenje porno wudaću 1695 nasta najskeje na zakładze něšto stron před wotčišćanym městnom zasunjeneje nožki, kotraž informuje wo rěčnych korekturach.

Dyrbjało-li so wopokazać, zo jedna so pola namakaneho eksemplara wo pozdžiši nakład, nastanje dalše prašenje. Wjacławk poda za wudaće z lěta 1720, zo jedna so wo třeci nakład. Lěto přenjeho naklada je derje wobswědčene. Tola hdy wuńdže druhu? Wotmołwa namaka so w zapisu žórtow a literatury disertacije Korle Rězbarka, kotryž je runje tutón druhu nakład wužiwał. Wón piše: Episteln und Evangelien auf alle Sonntage, 1713, 2. Aufl., Budissin.

Wo kotre wudaće so nětko pola eksemplara z Vegelahna archiwa jedna, wšak hodžalo so jenož po dokładnym analyzo-

Titulna strona epistlow a ewangelijow, kotrež wuda 1695 komisija serbskich duchownych pod nawodom Pawoła Prätoriusa.

Repro: Serbski institut

wanju teksta a po přirunowanju z dalšimi ewtl. druhdže zachowanymi eksemplarimi zwěsćić. A to drje so wopokaza, zo stej druhu a třeci nakład runje tak žadnej kaž přeni. Serbski kulturnych archiw ani wudaće z lěta 1713 ani eksemplar 1720 čišćaneho naklada nima.

Wěšte je, zo je próca Prätoriusa, Čuderleho, Krygarja, Mateja a Racy plody přinjesta. Džěławosć komisije wowliwowaše bytostnje wudaće Noweho zakonja 1706 a cyłego Swjateho pisma 1728 a skutkuje tuž posřednje džensa hišće na dobro serbskich wěriwych.

Fabian Kaulfürst

SKAZANKA

Z tym skazam abonement časopisa Pomhaj Bóh.

mjeno, předmjeno

droha

PLZ, město/wjes

datum a podpismo

- Přepokazam lětnje abonentski pjenjz we wysokosći 8 eurow na konto 1 000 083 167 Serbskeho ewangelskeho towarstwa při Wokrjesnej nalutowarni Budyšin (BLZ 855 500 00).
- Dam Serbskemu ewangelskemu towarstwu połnomoc, lětnje ..... eurow wot mojeho konta wotknihować, doniž njeznapřečiwju.

mějćel/ka konta

číslo konta

BLZ

mjeno banki

datum a podpismo

Swoju skazanku posćelće prošu na:

Serbske ewangelske towarstwo z. t., Priwatny puć 21, 02625 Budyšin

Powěšće

Njebjelčicy. Wot 1. meje je 42lětny Beno Jakubaš, kiž bě dotal farski wikar w Pančicach-Kukowje, za noweho fararja w Njebjelčicach postajeny. Wón nastupi naslědnistwo fararja Michała Brězana, kotryž bě so po dwacećilětnym skutkowanju w Njebjelčicach strowotnych přičin dla dyrbał kónc měrca na wuměnk podač. Njebjelčanska wosada je z něhdže 800 wěriwymi poměrnje mała. Tuž budže nowy farar tež hišće wšelake služby w susodnej wulkej Chróšćanskej wosadze wukonjeć.

Budyšin. Na mejskich serbskich kemšach bu w Michałskej cyrkwi wukřćeny młodostny Měrcin Bačar z Wulkeho Wjelkowa. Na křćeńcu přihotował bě so wón w tydženjach do teho w nabožnym kursu, kotryž sup. Malink z nim w serbskej rěči přewjedze. Měrcin Bačar přindže z němskorěčneho staršiskeho domu. Wón je Serbski gymnazij w Budyšinje wopytał a tam, hačrunjež njebě šuler serbskeje rjadownje, derje serbsce nawuknył. Před lětomaj je zložil maturu a studuje nětko wučerstwo nabožiny a serbsčiny w Lipsku.

Njeswačidło. W juniju poda so tudyša fararka Anne Vogler na wuměnk, z kemšemi sobotu popoždnuj, 10. junija, so wona wot wosady rozžohnuje. Jako jeje naslědnicu w farskim zastojnstwje je cyrkwinske předstejćerstwo na swojim posedženju dnja 6. apryla jednohlósnje wuzwolilo fararku Susanne Aechtner z Wjazońcy. Wona nastupi swoje zastojnstwo spočatk lěta 2007. Wakančne zastupnistwo w Njeswačidskej wosadze změje wot 1. julija fararka Claudia Scharschmidt z Budyskeje Pětriskeje wosady.

Wojerecy. W Zejlerjowym domje na Drježdžanskej dróze we Wojerecach wotmě Domowinska župa „Handrij Zejler“ pjatk, 12. meje, swoju hłownu zhromadźiznu. Při tym so mjez druhim wobzamkny, zo dom wotnětka njebudže hižo Zejlerjowy, ale Domowinski dom rěkač. Čehodla so mjeno změní, so zjawnosći

njezdželi. Hakle loni wuzwolichu Serbja w zarjadowanju Serbskeho rozhlósa Łazowskeho fararja Handrija Zejlerja za najstawnišeho Serba. Tuž je čím bóle wobžarować, zo wotpołoža centralne schadźowanišćo Serbow we Wojerowskich kónčinach jeho mjeno. Z tym so dalši kruch identity holanskeho serbstwa zhubi. Tež druhdže w Serbach mamy domy, kiž su po zaslužbných wosobinach pomjenowane – po Hórniku, Radlubinu, Swětliku, Słodeńku ... Nadzijamy so, zo tam Wojerowski přikład njesćehuja a so tehorunja swojich wótčincow wot-rjeknu.

Malešecy. Kaž hižo w zaštych lětach swjećeštaj sup. Malink a wosadny farar Nowak we wobłuku Malešanskeho wjesneho swjedženja na Bože spěče we wulkim stanje na swjedžen-skej luče serbsko-němske kemše. Předowanje měješe sup. Malink, čitanja přednjese Jens Winkler z Malešec, spěwanje kěrlušow přewodžachu dujerjo z Wulkeje Dubrawy.

Dobruša. Tydzeń po zakónčenju Hodzijskeho jubileja woswjeći Dobruša pola Budyšina tehorunja tysacletny jubilej swjeho přerjeho naspomnjenja. Jubilejne kemše swjećachu wjesnjenjo hromadže ze sup. Malinkom njezdželu, 28. meje, na dworje Rämshchec kubta. W swojim předowanju pokaza sup. Malink na zaslužbnu serbsku wjesnjanku Marju Simonowu rodž. Janašec, samaritku ranjenych wojakow we wójnomaj 1866 a 1870/71. Kemšam přizamkny so wotkryće pomjatneho kamjenja na Dobrušanskej nawsy.

Dary

W aprylu je so dariło za Pomhaj Bóh 12 eurow. Bóh žohnuj dar a darićela.

Spominamy

Před 50 lětami, 7. junija 1956, zemře Nosačanski farar **Korla Wyrgač**. Wón pochadžeše z Hornjeho Wunjowa, hdžež bě so 1883 jako syn žiwnosćerja a kowarja narodil. Na gymnazij chodžeše w Budyšinje, teologiju studowaše w Lipsku. Po někotrych lětach wučerjenja bě wot lěta 1913 wikar a wot lěta 1914 farar w Nosačicach, hdžež wosta hač do smjerće. Korla Wyrgač słuša k swěrnym serbskim fararjam, kiž so wjac, hač sej zastojnstwo žadaše, wo swój narod přerowachu. Wón skutkowaše sobu w serbskich gymnazialnych a studentskich zjednoćenstwach a w Maćicy Serbskej. W Lipsku bě starši Sorabije, na schadźowankach jeho wospjet za hłowneho staršeho serbskeho studentstwa wuzwolichu. Z młodych lět sem dopisowaše do serbskich časopisow. Dwaceći lět, wot 1917 hač do zakaza 1937, bě redaktor Pomhaj Bóh, kiž tehdy tydžensce wuchadžeše. W Nosačanskej wosadze, hdžež runje za jeho čas asimilacija sylnje postupowaše, spyta přez serbsku wučbu a serbske młodžinske džěto dospołnemu přerowčenju

zadžewač. Sam bě wosadnym z dobrym přikładom. Wón bě so ze serbskej burskej džowke z Nosačanskeje wosady woženil a w jeho swójbe rěčeše so serbsce. Pola njeho nawukny pozdžiši Bukečanski farar Gerat Lazar serbsčinu a namaka sej w fararjowej džowce Hance Wyrgačec serbsku mandželsku. Hač do smjerće swjećeše Korla Wyrgač prawidłownje serbske kemše w Nosačicach, naposledk wšak jenož hišće jónu měsačnje. Wón bě posledni serbski farar w Nosačicach. Po jeho smjerći so Nosačicy susodnym, hižo prjedy přerowčenym Keticam jako sotrowska wosada přirjadowachu.

Přepróšujemy

04.06. swjatkwonika

- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 18.00 ekumeniska nutrnosc w Budyšinje w cyrkwi Našeje lubeje knjenje (farar Sćapan, sup. Malink)

05.06. 2. džen swjatkwow

- 09.30 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom w Slepom (farar Huth, sup. Malink)

11.06. swjata Trojica

- 09.00 kemše w Drježdžanach-Klotzsch (sup. Malink, Serbski bus)
- 12.00 nutrnosc w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)

29.06. štwórtk, Pětra a Pawoła

- 19.30 spominanje na Michała Frencela w Budestecach (němsce, sup. Malink)

01.07. sobota

- 14.00 zahajenje 60. Serbskeho ewangeliskeho cyrkwinskeho dnja w Hodziju

02.07. 3. njezdela po swjatej Trojicy

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Hodziju, zdobom kemše za džěci (tež w serbskim rozhłosu, sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čišć: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelic
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen
Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
Pomhaj Bóh wuchadza měsačnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 €.